

Concert de Campanes a la Catedral de Solsona.

www.campanes.atmos.cat

<http://www.atmos.cat/perl?num=1126905638>

El dia 7 de setembre del 2005 s'esqueia la vigília de la festa major Solsonina, la de la Verge del Claustre, patrona de la ciutat i un dels monuments en pedra més insignes del romànic català.

Gràcies al contacte establert el dia 3 del mateix mes amb en Carles Freixes, vaig ésser convidat –amb molt de goig per la meva part- a gaudir de l'espectacular seguici de Gegants, drac, cavallets cotoners, Bou i Mulassa, de tan antiga tradició a Catalunya. Cal dir que alguns dels elements de bestiar popular (com el Bou) han subsistit fins avui al nostre país gràcies a l'únic exemplar en ús, que resultà ser el de Solsona.

A les 4 de la tarda, vam pujar a la bella torre romànica de l'antiga canònica Solsonina (catedral des de 1593) i allí vaig fer coneixença amb un seguit de persones molt interessants.

Per començar, el Dr. Francesc Llop i Bayo, antropòleg i membre dels campaners de la seu de València-Torre del Micalet, de qui no em vaig separar en una bona estona i amb qui vaig establir una bellíssima (i molt acenciada) discussió sobre múltiples aspectes de les campanes, tant pel que fa a sonoritat, muntatge, tocs, etc...L'acompanyava la seva esposa, la Mª Carmen Álvaro.

També cal esmentar els dos campaners veterans, a qui després es feu un acte de reconeixement públic per tan honorable tasca desenvolupada al llarg de més de trenta anys. Eren el titular, Sr. Josep Mª Augé i Closa i qui va dirigir *de facto* la tocada, en Pere Espinal i Vila.

Per acabar-ho d'arrodonir, el Sr. Jaume Cuadrench, autor d'un bonic treball –esplèndidament editat- sobre els improperis (entremesos) tradicionals i la seva història a Solsona, el batlle, Sr. Jordi Riart i Vendrell que es mostrà en tot moment molt interessat i atent (com així la seva esposa Mª Claustre Besora) per la tradició campanera de la catedral i valorà molt positivament el fet que sigui una de les tres úniques catedrals de l'estat espanyol on encara es toqui a mà, i potser la única on es toca exclusivament així, segons féu notar el professor Llop i Bayo.

El més interessant fou conèixer tres joves campaners, relleu assegurat per als tocs de campanes en aquesta ciutat (almenys per a les solemnitats) amb dos dels quals vaig passar quasi tota la tarda: en Carles Freixes i en Joan Boix (Solsoní resident a Barcelona i, com en Carles i jo mateix a partir d'ara, fruïdor amb intensitat de la festa de Solsona).

Foren ells qui em facilitaren l'accés a la torre i també la possibilitat de conèixer totes aquestes persones, així com de trobar-me cara a cara la preciosa Marededéu romànica del Claustre.

El concert fou dividit en 5 parts:

1. Tocs de solemnitats, repicons i novenari.
2. Tocs de mitja festa i misses principals
3. *Garranyaús* (així s'anomenen a Solsona els repicons de funeral) i tocs de mort (Papa, Bisbe, Canonge, home, dona, infant, agonia)
4. Tocs de Sometent, foc i ajuda
5. Tocs de temps (demanar certes condicions atmosfèriques o evitar-ne d'altres)

Fou també interessant dividir les parts (per tal que el públic del

carrer ho entengués) amb una voltada de les Matraques (no molt antigues, però interessants) que a Solsona anomenen les *patriques* o les tenebres (nom aquest ja més usual a Catalunya).

Fou bonic de veure la intenció de l'alcalde de sumar aquest concert de campanes als actes típics de la festa major de cada any, per tal de conservar-ne la vivor i l'esperit.

Parlem breument del conjunt Solsoní:

La torre té una esplèndida base romànica de molt bon gust (potser la més bonica del XII català com la de Vic ho és del sgle XI) i el darrer pis sembla difícil de datar, entre el segle XVI i el XVII. (crec que el XVI pels timbres horaris i perquè la nau és de cap a 1300 i crec que del XVII perquè el 1627 es beneí el presbiteri nou, podent dedicar des d'aleshores els recursos econòmics a aixecar el campanar un pis més. De totes maneres, sembla força antiga, aquesta part superior, que és similar al d'Igualada, si bé la Igualadina és més antiga amb tota seguretat). L'aparell de pedra és molt coherent entre totes dues parts, potser per aprofitar carreus d'un edifici catedralici d'època molt reculada? En canvi, els finestrals no estan alineats amb els del pis de sota.

A mitja alçada es conserva el rellotge mecànic del XVIII.

Analitzem el conjunt de bronzes:

Es tracta de 6 campanes de molt diverses característiques:

- 2 de petites (*Les Catrinoies*) que daten de 1733 (xica) i de 1660 (gran)

Típiques esquelles de factura catalana de l'època barroca. Provenen de Terrassola i sembla que són fetes a Solsona mateix.

- 2 campanes grans, de forma completament estranya al nostre territori i sí molt usuals al nord d'Espanya i al País Basc, de la tipologia que el professor Llop anomena "Romanes".

Són la "Mangranera" i la Major, foses per Vidal erice, de Pamplona, el 1940.

Duen aquella inscripció que ja trobem a Vic i que degué agradar al fonedor:

"ACUDE AL TEMPLO PUNTUAL
CADA VEZ QUE YO TE LLAMO
QUE ES COMO SI TE LLAMARA
EL MISMO DIOS SOBERANO"

Són peces sense interès i estaria bé substituir-les per campanes de forma normal, encara que això no és necessari, per haver passat a formar part dels "sons" propis del lloc.

- 2 campanes de molt poc valor, de forma normal, foses per Juan Baptista Roses , d'Atzaneta d'Albaida (País Valencià) foses amb costella prima, típic del lloc i l'època. Són anomenades *les Tèrcies* i toquen per les solemnitats. Aquestes, com les Catrinoies i a diferència de les grans, es poden ventar, encara que van molt i molt bobes (lentes, excessivament contrapesades).

Són de l'any 1941, cosa que fa pensar que el so de les peces d'Erice no agradà per resultar estrany a les orelles dels solsonins, ja que eren massa greus i rares.

Una d'elles sona de manera *poc agradable (que em perdonin, eh! Ja sé que per a tothom les campanes del seu poble són les millors: així ha de ser i no cal canviar res, però cal també ser objectiu a l'hora de valorar la qualitat; altres són els valors de la torre, com el fet de tocar a mà, etc...)* i la més gran, podria estar en vies d'esquerdar-se o és extraordinàriament prima, ja que sona molt greu i no és pas gaire gran. En aquest sentit em va agradar que el professor Llop em comentés que li *recordava al so d'una campana Romana*. Volia dir que tots dos havíem reparat en l'anomalia.

Sobre la teulada hi ha els timbres del rellotge, d'interès variable:

La dels quarts petita és la peça més bona de la torre i podria ser del segle XV, encara que jo crec que ja deu ser de principis del XVI. Porta epigrafia gòtica i no vaig gosar emparrar-me a llegir-la. La ferramenta que la sosté podria ser del mateix moment. La dels quarts gran és una peça local de poc valor, segons l'inventari del Dr. Llop, data del 1807.

La de les hores és una peça poc aconseguida, però fou realitzada per una nissaga catalana molt important a casa nostra, els Mestres de Calaf. Data del 1822 i és un dels exemples més tardans que conec d'aquesta família de fonedors, actius sobretot al segle XVIII i, a jutjar per aquesta peça, en plena decadència a principis del XIX. Cal

aclarir que pels anys 1790-1870 trobem poques campanes de qualitat a Catalunya (per no dir cap).

Les notes de les campanes religioses són un divertit galimaties, que fa entretingut de sentir i complicat d'ordenar en el cap. Sigui com sigui, és això, ben típic dels campanars tradicionals hispànics:

Catrinoia xica	fa# ' '
Catrinoia gran	re# ' '
Tèrcia xica	Sol# ' '
Tèrcia gran	Do# ' '
Mangranera	Do ' ("Romana")
Major	Solº ("Romana")

Nota: No puc assegurar que les afinacions siguin exactes, ni de bon tros, això és el que sento en els enregistraments que tinc. Altrament no puc saber quina campana prendre com a referència per donar una nota més exactament que les altres...

Això és tot. Solament remarcar el fet que les Catrinoies duen un jou que sembla més o menys original barroc (o inspirat en un de l'època) i que les Tèrcies varen imitar-ne la forma (això si és que no són tots antics del mateix moment o nous de postguerra). També que les campanes grans són de passada la guerra civil, però mantenen noms i funcions que podrien venir de molt enrera, pel cap baix el segle XVII o XVIII.

Moltes gràcies a tots, sobretot al Carles i el Joan, per tan bella estona!!!

Daniel Vilarrubias

Comencem amb una foto de l'exterior del campanar, dotat de bells finestrals romànics aparellats, que per dins semblen espitlleres (mostra que les campanes eren dins la torre!) a sobre, el pis afegit amb les Tèrcies.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 117.jpg](#)

El rellotge del segle XVIII en el pis que actualment és el darrer amb finestrals romànics, sota les campanes.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 125.jpg](#)

Aquí una foto amb els dos campaners veterans, en Pere Espinal (més alt) i en Joesp Mª Augé, conversant amb en Carles Freixes. A la dreta, un servidor amb el professor Francesc Llop i Bayo, que en sap un niu, de campanes. El millor de tot fou, de fet, trobar algú tan *freaky* com jo en el tema.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 142.jpg](#)

Les "Patriques" o matraques de la catedral, que servien entre Dijous Sant i Dissabte de Glòria.

En aquell dia serviren per a separar les diferents parts del concert de manera palpable per al públic que escoltava des del carrer.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 147.jpg](#)

Aquí la campana "Major", de 1940, ben poc remarcable. Es tracta d'una peça "Romana", cosa que es pot veure per la seva forma de cassola invertida, amb una boca ampla, així com també molt ampla de dalt i amb poca altura de vas. El flanc és, a més, poc inclinat. És una forma poc elegant que encara no he trobat exemplar que doni uns harmònics com cal. Solament m'interessaria sentir les dues de la Catedral de Burgos (cap a 1350 i 1400).

Es veu com el muntatge hauria permès ventar-les amb facilitat, ja que l'eix de rotació es troba molt a prop del centre de gravetat de la campana, però em sembla que avui no es mouen perquè la consuetud de tocs tampoc ho exigeix. A la postguerra sembla que hi havia molt poca comunicació d'intencions i necessitats entre uns campaners i uns fonedors-instal·ladors.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 148.jpg](#)

Des de sota la campana grossa, em vaig immortalitzar mentre en Llop i Bayo preparava els trastets per a fer l'enregistrament de la tocada.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 157.jpg](#)

Sota les Tèrcies, amb el Josep Mª Augé (amb corbata) i en Pere Espinal.

 [CSolsona_7 Setembre 2005_163.jpg](#)

En Pere, a la feina, sota la mirada del Josep M^a i en Carles Freixes. Es veuen la Tèrcia gran, la Mangranera, les Patriques i una mica la Major.

A primer terme, el típic refrigeri de campanar a Catalunya.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 167.jpg](#)

En Pere, altre cop, amb les *Catrinoies* al fons, i uns representants dels mitjans de comunicació locals. Sota l'escala metàl·lica que puja amunt, l'alcalde de Solsona Sr. Jordi Riart, amb qui també vaig tenir una agradable conversa poc després.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 177.jpg](#)

Les dues Tèrcies, la més gran amb la corda per a ventar-la complint la funció de batallera amb un ganxo molt curiós. Noteu la presència de dues grans pedres (en el cas de la gran quasi tot el jou) com a contrapès, cosa excessiva de llarg. Amb samarreta blanca i mànigues grises, en Joan Boix.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 179.jpg](#)

En Carles Freixes, després de preparar la batallera de la Catrinoia gran (1660).

 [CSolsona_7 Setembre 2005 201.jpg](#)

Els timbres del rellotge, a la terrassa superior del campanar. Es troben mal fixats (ballen) però el suport és d'un gran interès, ja que podria ser tardo-gòtic.

La campana dels quarts xica ostenta també lletreria gòtica força bonica. No vam poder llegir-ne la inscripció per haver d'exposar-se a perill de caiguda.

La més gran (hores) és una peça d'estètica barroca (molt retardatària, però) datada el 1820 i feta pels Mestres de Calaf.

Com a Ripoll, al campanar hi llueix la senyera; aquest fet de posar l'enssenya nacional a les torres importants és cosa molt freqüent a llocs com Bèlgica, França o Alemanya.

 [CSolsona 7 Setembre 2005 228.jpg](#)

El timbre gòtic, al detall.

 [CSolsona_7 Setembre 2005 224.jpg](#)

La Tèrcia xica, del 1941, amb un escut de foneria amb una àguila de trista memòria política (coses de l'època, potser per això tenien comandes). El que és clar és que qui no plora, no mama. Els Manclús, fonedors també valencians, posaven l'escut franquista i l'any 1939 coma "any de la Victòria" (anno victoriae) a les campanes del campanar de Castelló de la Plana.

 CSolsona 7 Setembre 2005 193.jpg

Per acabar, la foto de grup:
D'esquerra a dreta:

Amb vestit blau, la Sra Mª Carmen Álvaro;
el professor Llop i Bayo (amb barret);
el campaner Josep Mª Augé;
l'alcalde de Solsona, Sr. Jordi Riart;
en Pere Espinal;
en Jaume Cuadrench (camisa salmó);
la Claustre Besora;

a la dreta i darrere de la Mª Claustre:
Carles Freixes, Joan Boix i Daniel Vilarrubias.

 CSolsona 7 Setembre 2005 256.jpg

I ara un vídeo:

Les dues tèrcies i les catrinoies sonant.
Vídeo de Carles Freixes, del iutup.

<http://www.youtube.com/watch?v=W9DLpCXsGEM>